

Rikosuhrimaksun määräämättä jättäminen

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyn tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon.

Tarkastuksessa havaittiin, että Helsingin kärjäoikeus oli 11.7.2019 asiassa dnro R 17/9641 antamassaan tuomiossa nro 19/131340 jättänyt määräämättä vastaajalle rikosuhrimaksun, vaikka vastaaja oli tuomittu rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus oli vankeutta.

SELVITYS

Puheenjohtajana asiassa toimineen kärjätuomarin selvityksen mukaan rikosuhrimaksua ei määrätty, koska vastaaja oltiin 8.12.2017 annetussa tuomiossa jo määrätty suorittamaan rikosuhrimaksu asiassa R 19/9640, joka oli saapunut kärjäoikeuden käsiteltäväksi samanaikaisesti asian R 19/9641 kanssa. Kärjätuomari on kertonut käsityksensä, että uuden rikosuhrimaksun määräämättä jättämiselle on ollut peruste, koska asiat on ollut tarkoitus käsitellä yhdessä.

RATKAISU

Arviointi

Rikosuhrimaksusta annetun lain 2 §:n mukaan se, joka tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta, on velvollinen suorittamaan rikosuhrimaksun. Lain 3 §:n 1 momentin mukaan rikosuhrimaksu on 40 euroa, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista vähintään yhdestä säädetty ankarin rangaistus on vankeutta

enintään kuusi kuukautta, ja 2 momentin mukaan 80 euroa, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista vähintään yhdestä säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enemmän kuin kuusi kuukautta. Lain 4 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimien määrää rikosuhrimaksun rangaistuksen tuomitessaan.

Selvityksessään kärjätuomari on katsonut, ettei asiassa ole tapahtunut menettely- tai muutaakaan virhettä. Käsitystä on perusteltu rikosuhrimaksun määräämisen edellytysten tulkinnanvaraisuudella. Näkemyksensä tueksi kärjätuomari on viitannut aiemmin määrätyn rikosuhrimaksun huomioon ottamista koskevaan oikeuskäytäntöön.

Rikosuhrimaksusta annetun lain esitöiden mukaan useammasta rikoksesta määrätään yksi rikosuhrimaksu silloin, kun niistä tuomitaan rangaistus samalla kertaa. Esitöiden mukaan tuomioistuimien ei rikosuhrimaksun määrätessään käytä harkintavaltaa. ([HE 293/2014 vp](#) s.16 ja s. 20)

Korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä on katsottu, että rikosuhrimaksusta annetun lain 2 §:n ja 4 §:n 1 momentin sanamuoto on yksiselitteinen ja selvä. Mainittujen säännösten mukaan tuomioistuimen tulee tuomitessaan vastaajan rangaistukseen 2 §:n edellytykset täyttävästä rikoksesta määrätä vastaajan maksettavaksi myös rikosuhrimaksu. Poikkeukset rikosuhrimaksun määräämiseen on lueteltu mainituissa pykälissä, eikä niihin sisälly se, että teot olisi voitu käsitellä samalla kertaa sellaisten tekojen kanssa, joita koskevassa tuomiossa vastaajan maksettavaksi on jo määrätty rikosuhrimaksu ([KKO 2019:4](#)). Kyseiseen ratkaisulinjaan on viitattu myös myöhemmässä oikeuskäytännössä ([KKO 2021:71](#)).

Vaasan hovioikeus on asiassa R 18/244 antamassaan tuomiossa 19/106605 arvioinut vastaavaa kysymystä. Hovioikeus katsoi, että mikäli osa alun perin yhdessä käsiteltäviksi otetuista eri syytteistä on erotettu oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL) 5 luvun 8 §:n 2 momentin nojalla ja rikosuhrimaksu on määrätty vastaajalle saman lain 11 luvun 5 §:n 1 momentin mukaisessa osatuomiossa, ei myöhemmin annettavassa tuomiossa tule määrätä uutta rikosuhrimaksua. Hovioikeuden mukaan ei voida pitää asianmukaisena, että rikosasian vastaajalle tuleva rikosoikeudellinen seuraamus muodostuisi tuomioistuimen prosessinjohtotoimen johdosta ankarammaksi. Hovioikeus perusteli ratkaisuaan ROL 11 luvun 5 §:ä koskevilla esitöillä ([HE 82/1995 vp](#), s. 129), jossa hovioikeus on katsonut korostetun sitä, että kokonaisrangaistuksen tulee myös osatuomiotilanteessa vastata rikoslain 7 luvun mukaista yhteistä vankeusrangaistusta.

Rikosuhrimaksulain esitöistä ilmenee, ettei rikosuhrimaksussa ole kyse rikosoikeudellisesta rangaistuksesta, vaan enemmänkin hallinnolliseen sanktioon vertautuvasta rikosoikeudellisesta lisäseuraamuksesta ([HE 293/2014 vp](#) s. 23, [PeVL 61/2014 vp](#), s. 2). Korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä on katsottu, että rikosuhrimaksu rinnastuu luonteeltaan rikosoikeudelliseen

seuraamukseen ([KKO 2017:92](#)). Arvioidessaan kysymystä aiempien rikosuhrimaksujen huomioon ottamisesta korkein oikeus on nostanut esille sen, ettei myöskään aiempia sakkorangaistuksia oteta uutta sakkorangaistusta tuomittaessa kohtuullistavina huomioon. Korkein oikeus on katsonut rikosuhrimaksun olevan vielä sakkorangaistustakin lievempi seuraamus, jonka vuoksi myöskään yhdenvertaisuusperiaate ei edellytä aiemmin määrätyn rikosuhrimaksun huomioon ottamista ([KKO 2019:4](#)).

Mikäli eri rikosten liitännäisyyttä koskevat seikat saattaisivat estää rikosuhrimaksun määräämisen silloinkin, kun laissa säädetty edellytykset sen määräämiselle täyttyvät, edellyttäisi maksun määräämistä koskevan kysymyksen ratkaiseminen harkintavallan käyttöä. Rikosuhrimaksulain tai sen esitöiden perusteella ei ole mahdollista arvioida, missä kaikissa tilanteissa rikosuhrimaksu voitaisiin jättää määräämättä, jos nämä tilanteet eivät rajaudu laissa nimenomaisesti säädettyihin poikkeuksiin. Lainsäätäjän tarkoituksena on ollut luoda kattava ja yksinkertainen järjestelmä, jossa rikosuhrimaksu määrätään aina, kun laissa säädetty edellytykset täyttyvät. Asiassa ei siten ole ollut perustetta rikosuhrimaksun määräämättä jättämiseen.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjätuomari on menetellyt virheellisesti, kun hän ei ole kysymyksessä olevassa tuomiossa määrännyt vastaajalle rikosuhrimaksua.

Kiinnitän käräjätuomarin huomiota rikosuhrimaksun määräämistä koskevien säännösten noudattamiseen.

Pyydän saattamaan ratkaisuni käräjätuomarin tietoon.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijä

Leo Lahtinen